

Колесник Ярослав Васильович, начальник ГУНП в Закарпатській області, кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Динамічні зміни у світовій геополітичній ситуації, тривала збройна агресія проти України та стрімкий розвиток цифрових технологій сформували нові виклики для системи забезпечення національної безпеки. У цьому контексті важливого значення набувають проблеми запобігання кримінальним правопорушенням проти громадської безпеки, оскільки цей вид протиправних діянь дестабілізує роботу державних інституцій та несе пряму загрозу життю і здоров'ю громадян України.

Попри значну кількість наукових напрацювань у сфері кримінального права, кримінології та оперативно-розшукової діяльності, багато аспектів діяльності правоохоронних органів є дискусійними. Потребують переосмислення механізми взаємодії між суб'єктами запобігання, тактика документування злочинного впливу та методи виявлення прихованих загроз на ранніх етапах.

Відповідно до звіту Офісу Генерального прокурора, у період із січня по квітень 2026 року обліковано 3167 кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, 1452 особам вручено повідомлення про підозру, з них 25 кримінальних правопорушень скоєно групою осіб. Протягом 2025 року оперативними підрозділами Національної поліції України виявлено 508 організованих груп, із них 55 – злочинні організації [1].

Однією з найбільш небезпечних форм кримінальної діяльності є організована злочинність, адже такі угруповання здатні системно впливати на економічні процеси, безпеку громадян, діяльність державних інституцій шляхом учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї та наркотичних речовин, шахрайством і торгівлею людьми, легалізацією коштів, здобутих злочинним шляхом, і правопорушень у сфері службової діяльності.

Організована злочинність в Закарпатській області має унікальну специфіку, зумовлену передусім географічним положенням регіону, який по лінії кордону межує з чотирма країнами ЄС (Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією) та визначає основні вектори її діяльності, вплив кримінальних угруповань на громадську безпеку. Окреслимо види організованої злочинності в регіоні та напрями впливу на неї правоохоронних органів.

Незаконне переміщення товарів через митний кордон

Закарпаття є стратегічним вузлом для транзиту нелегальних товарів. З огляду на це, організовані групи в цьому регіоні здійснюють контрабанду підакцизних товарів, зокрема тютюнові вироби є основним джерелом прибутку злочинців [2].

Напрями протидії: запровадження систем електронного маркування (QR-коди, технологія Track & Trace); посилення фінансових санкцій для суб'єктів роздрібною торгівлі, які реалізують продукцію без акцизних марок чи фіскальних чеків; спільний аналіз розбіжностей у митній статистиці України та суміжних країн для виявлення корупційних схем.

Незаконне переправлення осіб через кордон

В умовах воєнного стану цей напрям є дуже прибутковим для організованої злочинності. Злочинні групи створюють складні логістичні ланцюги з використанням провідників, зокрема й неповнолітніх, для переправлення осіб через кордон. З метою конспірації злочинних дій використовують спеціальні технічні засоби (телевізори, БПЛА тощо) [3].

Напрями протидії: активізація роботи міжнародних центрів співпраці на кордоні для обміну даними про підозрілих осіб у режимі реального часу; посилення систем сейсмічних датчиків, фотопасток та БПЛА з тепловізорами на «зеленій ділянці» кордону для виявлення руху груп поза пунктами пропуску; аналітичний моніторинг соціальних мереж і месенджерів щодо надання послуг переправлення осіб через кордон.

Наркозлочинність

Регіон використовується як частина «Балканського шляху» для транзиту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів до країн Європейського союзу [4].

Напрями протидії: нагляд за легальним обігом хімічних речовин і прекурсорів, які можуть бути ввезені в Україну та використані для виготовлення синтетичних наркотиків; виявлення Telegram-каналів та моніторинг криптовалютних рухів, членів організованих груп, через які здійснюється фінансування; відстеження всього ланцюга від відправника до кінцевого отримувача, щоб затримати організаторів, а не лише кур'єрів. Проведення контрольованих поставок.

Незаконний обіг зброї та вибухівки

Через Закарпатську область проходять логістичні шляхи, якими зброя із зони бойових дій може потрапляти до чорного ринку країн Європейського союзу або залишатися в регіоні. Організовані групи здійснюють накопичення «трофейної» зброї, що створює постійну загрозу збройних конфліктів усередині області [5].

Напрями протидії: повна цифровізація обліку та балістичне профілювання всієї зброї, зокрема й задекларованої, «трофейної» тощо; проведення профілактичної роботи щодо декларування та

поводження з вогнепальною зброєю на період воєнного стану; моніторинг маркетплейсів щодо продажу «трофейної» зброї та проведення оперативних закупок.

Шахрайство та кіберзлочинність

Організована злочинність використовує психологічні маніпуляції (соціальну інженерію) у поєднанні з технічними інструментами: фішинг; створення фейкових сайтів (банків, сервісів допомоги, поштових служб); вішинг; фейкові збори та волонтерство; створення маніпулятивних оголошень про збір коштів на ЗСУ; криптошахрайство тощо [6].

Напрями протидії: співпраця з банківськими установами для миттєвого блокування транзакцій на підозрілі рахунки (дропи); проведення профілактичних заходів з населенням щодо протидії методів соціальної інженерії (кібербезпека); залучення спеціалістів для аналізу серверної інфраструктури шахраїв з фіксацією цифрових доказів (протокол Берклі).

Торгівля людьми

Нині організована злочинність не використовує методи фізичного викрадення осіб, віддаючи перевагу цифровому рекрутингу та психологічному тиску: трудова експлуатація; сексуальна експлуатація; примусове жебрацтво; втягнення в злочинну діяльність тощо [7].

Напрями протидії: ідентифікація та проведення профілактичної роботи з вразливими групами населення (ВПО, особи з інвалідністю, особи похилого віку, малозабезпечені сім'ї, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, особи, які постраждали від насильства, тощо); моніторинг ринку праці та ліцензування фірм-посередників, що пропонують роботу за кордоном або надають освітні послуги для іноземців.

Злочини у сфері природокористування

Злочинні угруповання в регіоні традиційно зацікавлені в ресурсомістких галузях, а саме: у лісовій галузі – контролюють приватні пилорами, здійснюючи незаконну порубку й експорт деревини під виглядом сировини; у видобутку корисних копалин – здійснюють незаконний видобуток андезиту, піску та гравію з русел річок, що призводить до екологічних катастроф [8].

Напрями протидії: використання супутникових знімків для виявлення незаконних рубок у динаміці; GPS-контроль за рухом важкої техніки (екскаваторів, лісовозів) у нічний час у лісових масивах і поблизу русел річок; комплексна перевірка пилорам на відповідність обсягів закупленої сировини та виготовленої продукції.

Узагальнюючи, зазначимо, що ефективність запобігання кримінальним правопорушенням проти громадської безпеки в умовах сьогодення безпосередньо залежить від налагодженої взаємодії правоохоронних органів. Системне запобігання кримінальним правопорушенням потребує впровадження високотехнологічних засобів контролю – від супутникового моніторингу природних ресурсів та аеророзвідки прикордонних територій до поглибленої цифрової криміналістики. Ключовим елементом доказової бази в сучасних розслідуваннях є залучення спеціалістів для верифікації цифрових слідів і фіксації їхньої цілісності, що мінімізує корупційні ризики та забезпечує невідворотність покарання для злочинних спільнот.

Водночас стратегія детермінації організованої злочинності має ґрунтуватися на принципі економічної деструкції, де пріоритетним напрямом є виявлення та блокування каналів легалізації кримінальних доходів. Лише через комплексну інтеграцію міжвідомчих зусиль на національному рівні й активізацію міжнародної взаємодії з каналами Interpol та Europol та міжнародними партнерами можна забезпечити дієвий опір транскордонним злочинним мережам. Створення прозорих цифрових реєстрів підакцизних товарів, зброї та природних активів у поєднанні з превентивною роботою серед вразливих груп населення є основою для зміцнення громадської безпеки й нівелювання інституційного впливу організованих кримінальних структур у правовому полі держави.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. На Закарпатті викрили контрабанду сигарет під залізною рудою у вантажному поїзді. *Закарпаття онлайн* : [сайт]. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/240067-Na-Zakarpatti-vykryly-kontrabandu-syhare-pid-zaliznoi-rudoiu-u-vantazhnomu-poizdi-FOTO>
3. На Закарпатті судитимуть «кримінального авторитета», який організовував переправлення військовозобов'язаних із установи виконання покарань. *Офіс Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/na-zakarpatti-suditimut-kriminalnogo-avtoriteta-yakii-organizuvav-perepravlennya-viiskovozobov'язanix-iz-ustanovi-vikonannya-pmokaran>
4. На Закарпатті поліція заблокувала діяльність наркоугруповання зі щомісячним прибутком орієнтовно 1 млн грн. *Головне управління Національної поліції в Закарпатській області* : [сайт]. URL: <https://zk.npu.gov.ua/news/na-zakarpatti-politsiia-zablokuvala-diialnist-narkouhropovannia-zi-shchomisiachnym-pribytkom-orientovno-1-mln-hrn>
5. Прикордонники з поліцейськими вилучили арсенал вогнепальної зброї та боєприпасів. *Державна прикордонна служба України* : [сайт]. URL: <https://dpsu.gov.ua/uk/news/50420-prikordonniki-z-policejskimi-viluchili-arsenal-vognepalnoyi-zbroyi-ta-boeyepipasiv>

6. Привласнили понад 1,7 млн гривень: закарпатські поліцейські викрили організовану злочинну групу на виведенні коштів із банківських рахунків пенсіонерів. *Головне управління Національної поліції в Закарпатській області* : [сайт]. URL: <https://zk.npu.gov.ua/news/pryvlasnyly-ponad-17-mln-hryven-zakarpatski-politseiski-vykryly-orhanizovanu-zlochynnu-hrupu-na-vyvedenni-koshtiv-iz-bankivskykh-rakhunkiv-pensioneriv>

7. На Закарпатті жінку підозрюють у торгівлі власними дітьми. *Офіс Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/na-zakarpatti-zinku-pidozruyut-u-torgivli-vlasnimi-ditmi>

8. На Закарпатті викрили незаконний видобуток цеоліту на понад 11 млн грн. *Закарпаття онлайн* : [сайт]. URL: <https://zakarpatty.net.ua/News/240172-Na-Zakarpatti-vykryly-nezakonnyi-vydobutok-tseolitu-na-ponad-11-mln-hrn-FOTO>

Колодій Анатолій Миколайович, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, доктор юридичних наук, професор;

Колодій Олексій Анатолійович, доцент кафедри теорії, історії та філософії права НАВС, доктор юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Враховуючи зазначену тему є логічним: по-перше, зазначити загальне розуміння забезпечення, по-друге, сформулювати визначення та ознаки національної безпеки, по-третє, сфокусувати увагу на понятті та ознаках національної оборони, і, по-четверте, ґрунтуючись на усьому вищевикладеному, тлумачачи його у змістовній єдності, запропонувати, найбільш загальні заходи по забезпеченню національної безпеки та оборони України.

Отже, стосовно розуміння категорії «забезпечення» доцільно зазначити, що «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, я, с. 1. Дія за значенням забезпечити. 2. Матеріальні засоби до існування» [1]. Упродовж цього, «Забезпечення – дія за значенням забезпечити, у значенні «постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах». Дія за значенням забезпечити, у значенні «створювати надійні умови для здійснення чого-небудь». Матеріальні засоби для існування» [2].

Наступна складова «БЕЗПЕКА – такі умови, в яких перебуває об'єкт, коли дія зовнішніх і внутрішніх чинників не викликає дій, що вважаються негативними щодо даного об'єкта відповідно до існуючих, на цьому етапі, потреб, знань і уявлень. Згідно з етимологією слова «безпека» – відсутність загроз існуванню кого-небудь або чого-небудь. Безпека є найважливішою умовою існування людини поряд з її потребою в їжі, воді, одязі, житлі, інформації» [3, с. 59].

Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII визначає, що «... національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [4]. Приблизно аналогічні визначення пропонуються і в енциклопедичних та доктринальних джерелах. Зокрема, шеститомна «Юридична енциклопедія» проголошує, що «БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНА – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз» [5, с. 207–212].

Ґрунтуючись на викладеному можна сформулювати власне визначення національної безпеки України. Національна безпека України – це рівень захищеності важливих інтересів особи, держави та суспільства від реальних та потенційних загроз, що виступає необхідною умовою збереження і примноження духовних і матеріальних цінностей, цивілізованого функціонування та розвитку особи, держави та суспільства. Зазначене визначення акумулює наступні ознаки національної безпеки України: а) передбачає рівень захищеності важливих інтересів особи, держави та суспільства; б) необхідна для подолання (усунення) реальних та потенційних загроз; в) виступає необхідною умовою збереження і примноження духовних і матеріальних цінностей, цивілізованого функціонування та розвитку особи, держави та суспільства.

З приводу наступного терміну «оборона» у шеститомній «Юридичній енциклопедії» зазначається, що «ОБОРОНА УКРАЇНИ – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту» [6, с. 226–227].

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII XII регламентується, що «оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту» [7].

Вищезазначене дає підстави сформулювати визначення національної оборони України під якою варто розуміти систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та відбиття збройної агресії або припинення збройного конфлікту, з метою забезпечення мирного існування та розвитку особи, держави та суспільства.